

KAPA

PEDAGOŠKO GRADIVO

KRATKA VSEBINA	3
FILMOGRAFSKI PODATKI	3
O AVTORJIH	4
TEME ZA POGOVOR	5
1. Božični film	5
2. Erik in Lučka: otroka iz dveh svetov	8
2.1 Erik	8
2.2 Lučka	16
3. Erik in Lučka na božičnem potovanju	19

KRATKA VSEBINA

Božič je čas, ko se izpolnijo, včasih celo nepričakovano, tudi najbolj skrite želje. To v prvem slovenskem celovečernem božičnem filmu spoznata tudi Erik, deček, ki nima nič, in Lučka, deklica, ki ima vse.

Erik ima devet let in živi v mladinskem domu. Na glavi ves čas nosi kapo, ki mu jo je spletla mama, in kadar mu je še posebej hudo, si jo povezne kar čez nos. Erik je tih in zadržan fant, zato mu v domu ni lahko – nanj se še posebej rada spravlja skupina starejših varovancev. Ko je za božič izžreban, da praznik preživi pri premožni dobrodelni družini Božič, ga to prav nič ne razveseli. Želi si domov, k staršem. Nad Erikovim božičnim obiskom prav tako ni navdušena Lučka, sedemletna edinka družine Božič. Ona si namreč želi sestrico, za božično darilo pa kučka. Erik in Lučka se sprva ne razumeta, a že kmalu se izkaže, da bo njun božični večer prav poseben! Ko vsi zaspijo, Erik pri smrečici zaloti Božička. Hitro se mu pridruži še Lučka in otroka mu brez oklevanja sledita v avto. A izkaže se, da je Božiček čisto navaden ropar, Erik in Lučka pa se namesto v posteljo odpravita na pustolovščino po praznično okrašenem mestu. Pri tem spoznavata, kaj pomenijo družina, zaupanje, prijateljstvo, ljubezen, varnost in želja. Na to čudežno noč spoznata, kaj je največja, večkrat nevidna vrednost praznika.

FILMOGRAFSKI PODATKI

izvirni naslov Kapa

država in leto produkcije Slovenija, Luksemburg, Slovaška, Hrvaška, 2022

jezik slovenščina

režija Slobodan Maksimović

scenarij Saša Eržen

fotografija Sven Pepeonik

montaža Jurij Moškon

glasba Michal Novinski

igrajo Gaj Črnič (Erik), Kaja Podreberšek (Lučka), Ajda Smrekar (Barbara),

Mojca Fatur (Ana), Frano Mašković (Boris), René Štúr (Božiček ropar),

Mila Maksimović (Maja), Tilen Kolbe (Filip), Emil Kulović (Janko)

producentka Ida Weiss

produkcija Senca Studio

distribucija Fivia

O AVTORJIH

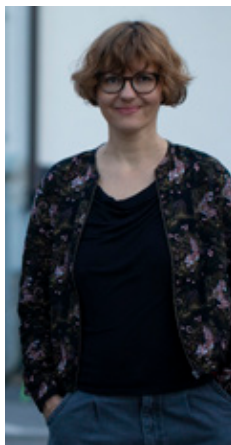

Slobodan Maksimović, režiser

Slobodan Maksimović je univerzitetni diplomirani režiser in scenarist. Njegova študentska kratka filma *1/2* (2007) in *Agape* (2007) sta bila predvajana na številnih mednarodnih filmskih festivalih. Maksimovičev celovečerni prvenec, družbenokritična komedija *Hvala za Sunderland*, je l. 2012 poleg ostalih nagrad prejel vesno za najboljši slovenski film. Uspešen je bil tudi njegov drugi celovečerec, mladinski film

Nika (2016), ki pripoveduje zgodbo o pogumni in drzni 16-letnici Niki, navdušeni voznici gokarta, ki se vsem navkljub odloči, da bo sledila svojim sanjam. Film je na 19. filmskem festivalu v Motovunu prepričal občinstvo in prejel nagrado za najboljši mladinski film, predvajan pa je bil tudi na mednarodnih festivalih, med njimi na Mednarodnem festivalu otroškega in mladinskega filma v češkem Zlinu. Njegov kratki film *Nevidna roka Adama Smitha* (2017), ki je posnet v enem kadru in osmih jezikih, je bil prikazan na več kot petdesetih mednarodnih filmskih festivalih in je prejel kar osemnajst nagrad. Kot režiser je Maksimović ustvarjal tudi uspešne slovenske televizijske serije, na primer *Mame* (2017–2018) in *Primere inšpektorja Vrenka* (2021). *Kapa* je njegov tretji igrani celovečerec.

»Delati s Kajo in Gajem je bila zame neponovljiva izkušnja. Na začetku snemanja sem ju gledal kot nadarjena otroka, na koncu pa sta zame postala izjemna igralca in odlična prijatelja. Vsak dan sem užival v njuni iskrenosti, neverjetni igri in vzdržljivosti. Večmesečno snemanje, sicer prilagojeno delu z otroki, je celo za izkušene igralce velik zalogaj. Kapa je prvi film, katerega snemanje se je začelo v času karantene zaradi epidemije covid-19. Za vse nas je bilo to veliko breme. Na srečo nihče iz številčne ekipe in nastopajočih ni zbolel. So pa tudi pozitivne plati snemanja v takšnih pogojih: ulice Ljubljane so bile popolnoma prazne in vse mesto se nam je ponudilo kot najlepši filmski studio.« (Slobodan Maksimović)

Saša Eržen, scenaristka

Saša Eržen je avtorica zgodb, slikanic ter besedil za gledališke in lutkovne predstave (*Ti loviš!*, *Karelčkove zgodbice*, *Tista o bolhah*), songov za gledališke predstave (*Ostržek*, *Kozlovska sodba v Višnji gori*) ter filmskih in televizijskih scenarijev. Specializirana je za ustvarjanje vsebin za otroško in mladinsko občinstvo. V zadnjih dvanajstih letih je napisala več kot 60 scenarijev za oddaje otroškega in mladinskega programa RTV SLO (*Studio Kriškraš* in *Firbcologi*), *Kapa* pa je njen prvi scenarij za celovečerni otroški film.

TEME ZA POGOVOR

1. Božični film

Božič je pregovorno čas za čudeže: včasih so to majhna darila, ki prinesejo srečo, spet drugič velika spoznanja, ki obrnejo življenje na glavo. Mnogo je zgodb, literarnih in filmskih, ki se dogajajo v božičnem času in s takim ali drugačnim čudežem zaznamujejo življenja svojih junakov. Navsezadnje je božič v tradicionalnem izročilu praznik upanja, radosti in veselja. Eno temeljnih božičnih pripovedi je sredi 19. stoletja napisal slavni angleški pisatelj Charles Dickens in nosi naslov *Božična pesem v prozi* (Christmas Carrol, 1843). Protagonist je bogati, a stiskaški starec Ebenezer Scrooge, v slovenščini Skopušnik ali Stispuh, ki ga na božični večer obiščejo štirje duhovi. Ti ga popeljejo čez vse krivice, ki jih je povzročil v življenju, in mu pokažejo, kakšna bi zato lahko postala njegova prihodnost. Skopuški starec se na koncu božičnega večera omehča in spreobrne. Nauk zgodbe je preprost in še danes označuje duh božiča. Ta ni v razkazovanju bogastva in daril, temveč v povezovanju ljudi, utrjevanju družinske ljubezni, širjenju radodarnosti in dobrote, odpuščanju, kesanju, možnosti novih začetkov in preobrazbe. Dickensova zgodba je v hipu postala izjemno priljubljena – izšla je v predbožičnem času, razprodali so jo v nekaj dneh, pisatelj pa še danes velja za očeta modernega božiča. Znana je celo anekdota, v kateri ob smrti pisatelja neka deklica vpraša: »Gospod Dickens je mrtev? To pomeni, da je umrl tudi Božiček?«

Božična pesem v prozi je do danes doživela mnogo različnih adaptacij, tudi filmskih. Prvi film z naslovom *Scrooge* je nastal že davnega l. 1901, a se je do danes izgubil. Elemente Dickensove zgodbe pa na tak in drugačen način najdemo v skorajda vseh filmih, ki jih označujemo za božične: vse od velike klasike *Čudovito življenje* (*It's a Wonderful Life*, Frank Capra, 1946), v kateri glavni junak George Bailey ob pomoči angela varuha spozna vrednost svojega življenja in družine, do danes obvezne božične družinske komedije *Sam doma* (*Home Alone*, Chris Columbus, 1990), v kateri se dečku Kevinu izpolni največja želja – da bi njegova prevelika in preglasna družina izginila. A ko se to po naključju res zgodi, Kevin spozna, kako rad ima svojo družino. Božič in božični čas nastopata v omenjenih filmih (in tudi v filmu *Kapa*) predvsem kot tematska ali motivna dejavnika, saj poudarjata vrednote, ki jih izpostavlja že Dickensova božična zgodba o starem Skopušniku – pomen družinske ljubezni, moč dobrote in odpuščanja. Poleg vsebine pa božični film opredeljuje tudi njegova podoba – od scenografije, kostumografije do izbire glasbe so uporabljeni tradicionalni božični elementi in okrasje, ki simbolizirajo božične vrednote ter pri občinstvu vzbujajo asociacije na božični čas: božično drevo, lučke, okraski, sveče, kamin, pleteni puloverji z božičnimi motivi (jelenčki, snežinkami), slastna večerja; manjkati pa seveda ne smejo niti Božiček, njegova vprega, darila, kraguljčki in morda celo jaslice, ki zaokrožajo predstavo božiča, kot jo imamo v naši kulturi.

Čeprav se morda zdi Dickensova zgodba na prvi pogled oddaljena od zgodbe filma *Kapa*, lahko prepoznamo kar nekaj tematskih vzporednic. Glavna junaka, Erik in Lučka, sta iz različnih družbenih razredov: Erik izhaja iz revnega okolja in je tako rekoč brez družine, Lučka pa je iz premožne družine in na prvi pogled razvajena deklica, ki vidi samo svoje želje in potrebe. A božična noč oba spremeni – tako kot skopuški starec iz Dickensove zgodbe tudi onadva spoznata resnico o sebi in vrednost medsebojnih odnosov. Erik v božični noči končno sname kapo in sprejme svojo družinsko situacijo, kar ga naredi močnejšega, Lučka pa postane bolj potrpežljiva, sprejemljiva in ljubezniva do drugih. Božična noč oba tudi nauči, kakšna je vrednost želja: tako kot Skopušnik, George Bailey ali Kevin tudi Erik in Lučka spoznata, da si v resnici želita nekaj drugega, nekaj pravzaprav preprostega: biti sprejet in ljubljen. To preprostost želje v filmu simbolizira tudi trinožni pes, ki se jima »po čudežu« priključi na koncu njune poti in ga otroka v kontekstu sprave poimenujeta Cofek-Rex. Božična noč pa ne spremeni samo glavnih junakov, temveč se »čudež« raztrese po vseh porah zgodbe in spremeni like: Lučkina mama Barbara kljub svojemu stremljenju k popolnosti sprejme trinožnega kučka. Podobno tudi Erika trije varovanci v domu po tej pustolovščini skesano pustijo pri miru. Ta obrat film predstavi z igro prenesenih pomenov in simbolov: tik preden Erik na koncu filma ne potrebuje prav nobene kape več, se pred varovanci pojavi s policijsko kapo na glavi, ki podobno kot pletena kapa simbolizira njegovo novo vlogo in mesto v svetu.

Iztočnice za pogovor:

1. Ali je *Kapa* božični film? Zakaj? Kaj so značilnosti božičnega filma? Pomislite na čas in prostor, v katerem se film dogaja, na scenografijo, kostumografijo, like, zgodbo, ideje in vrednote, ki jih film poudarja.
2. Ali bi lahko rekli, da se v filmu *Kapa* na božično noč zgodi čudež? Kaj je ta čudež? Ali Erik in Lučka doživita preobrazbo? Kaj spoznata in kako se spremenita? Kakšno božično darilo pravzaprav prejmeta Erik in Lučka?
3. Ugotovili smo, da v filmu najdemo kar nekaj božičnih elementov: kako vplivajo na zgodbo? Kakšno vlogo ima Božiček – ali je kaj drugačen od Božička, kot si ga tradicionalno predstavljamo? Kako ga opišeta Erik in Lučka, ko ga opazujeta z zadnjih sedežev avtomobila? Kaj vse ju preseneti – npr. to, da Božiček ne ve, kje otroka živita, da kadi in ni dovolj star? Kaj pa vsi drugi Božički v filmu – bi lahko rekli, da delujejo komično? Zakaj? Spomnimo se npr. prizora, v katerem Božiček in Dedek Mraz skupaj jesta klobase, ali prizora, v katerem se Lučka in Erik na božično jutro prebudita na policijski postaji med številnimi božički.

Med osrednjimi božičnimi elementi je tudi božično drevo, ki postane v času božiča simbolno središče doma. Primerjajte božično drevo pri družini Božič in pri Erikovi družini. Kako se razlikujeta? Pomemben del božiča so tudi priprave nanj, npr. okraševanje drevesca, kar predstavlja čas, namenjen družini, povezovanju

in zblíževanju. Kako to poteka pri družini Božič? Kako se pri tem obnaša Lučkina mama Barbara? Bi lahko iz njenega obnašanja sklepali, kaj zanjo pomeni praznik? Ob tem se lahko tudi spomnite, kaj reče mama Barbara, ko se z Erikom prvič pripeljejo pred hišo – da so letos z okraski skromni, le ponoči se vse sveti kot v Las Vegasu. Ali ima na praznik bolj materialističen ali bolj čustven pogled? Kako pa Lučka in Erik okrasita božično drevesce pri Erikovi družini? Kje ga sploh najdeta? Kaj se ob tem zgodi, se Erik in Lučka bolj povežeta?

Poleg božičnega drevesca v filmu vidimo tudi jaslice. Po naporni noči v njih Erik in Lučka s kužkom v objemu zaspita. Zakaj je režiser za zaključni kraj njunega nočnega potovanja izbral prav jaslice? Jaslice predstavljajo sveto družino, ki je z novorojenim Jezuščkom na varnem in v toplem zavetju, njegovo rojstvo pa prinaša svetu novo upanje.

4. Poznate še kak božični film? Primerjajte ga s filmom *Kapa*. Kakšna je zgodba, kako se razvijejo liki, kakšno spoznanje prinese božič – se zgodi čudež? Kateri pa je vaš najljubši božični film? Zakaj?

Naloga: Med zvezdami

Ko Erik in Lučka ležita v jaslicah, se pred njima odpre čudovito zvezdnato nebo: je kot platno, na katerem si pričarata tisto, kar si želita. Na nebu ima domišljija pristo pot: ladja se spremeni v vesoljsko ladjo, mimo skoči morska deklica ... kaj pa na nebu zagledaš ti? Poveži zvezde in predstavi svojo sliko!

»Piki, piki, pikica, to je tvoja slikica!«

2. Erik in Lučka: otroka iz dveh svetov

Prek glavnih junakov, Erika in Lučke, nas film opozarja na številne razlike, ki so del sodobne družbe in tako ekonomsko kot čustveno zaznamujejo položaj posameznika v svetu. A čeprav otroka izhajata iz povsem različnih družbenih okolij, na koncu potrebujeta in si želita podobnih stvari: varen in ljubeč dom, ki predstavlja izhodiščno mesto v svetu. A kot spoznavajo filmski junaki, sreča ni povezana zgolj z materialnimi dobrinami in ekonomskim blagostanjem. V filmu je to poudarjeno na več načinov: simbolni pomen ljubezni predstavlja na primer Erikova pletena kapa. Zaradi kape se otroci norčujejo iz dečka, odrasli pa so začudeni, ko si kape ne sname ne v avtu, ne ob večerji, ne v postelji. Z Erikom se zbliža še Lučka. Ona je edina, ki ji Erik zaupa skrivnost: kapo mu je spletla mama in je vse, kar mu je ostalo od nje in njene ljubezni. Erik lahko kapo preda zgolj Lučki, saj je ona edina, ki ga razume. Kapa je obenem tudi simbol prijateljske, skoraj bratsko-sestrske vezi, ki se splete med njima.

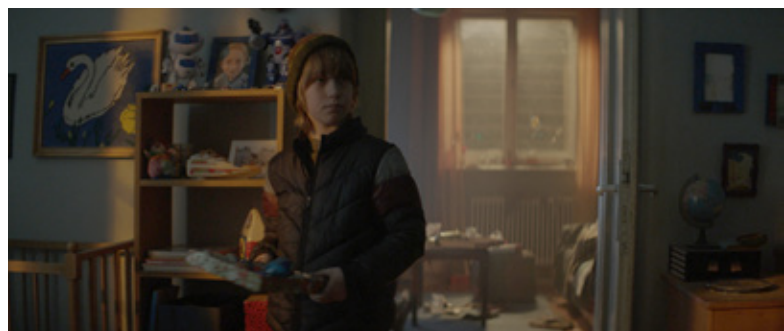
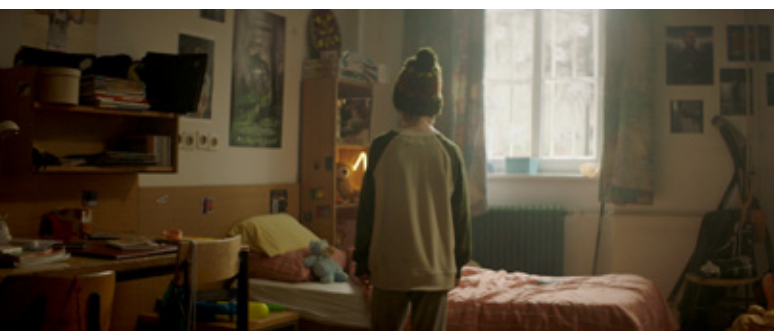
2.1 Erik

Erik izhaja iz težavne družine; starša zanj nista sposobna skrbeti, zato živi v mladinskem domu. Otroci in mladostniki pristanejo v mladinskih domovih in vzgojnih zavodih, kadar so starši nemočni oziroma potrebujejo pomoč pri vzgoji otroka. Na to vplivajo različni dejavniki, na primer slabe materialne in ekonomske razmere, pogosto tudi nasilje v družini. V nekaterih primerih starši otroke zanemarjajo ali pa imajo sami težave z odvisnostjo ali boleznijo. Za pomoč otrokom, mladostnikom in njihovim družinam delujejo v Sloveniji različni javni in zasebni programi, kot so dnevni centri, stanovanjske skupnosti, pa tudi preventivni programi in program telefonskega svetovanja. Stanovanjske skupnosti in mladinski domovi večinoma delujejo po družinskem modelu vzgoje z dvema vzgojiteljema, vendar je pojem družine, kot ga živijo ti otroci, drugačen: družina je večje jedro, organizirano na veliko bolj shematičen način, kjer otroci zase nosijo več odgovornosti, vzgojitelji pa zgolj predstavljajo funkcijo staršev.

Kako se otroci počutijo v takih odnosih, kakšne hierarhije se ustvarijo med njimi in kako to vpliva na njihovo obnašanje, lahko razberemo tudi iz posameznih delov filma: življenje v domu je za Erika podobno preživetju v džungli, kjer velja zakon najmočnejšega – seveda vse do vzgojiteljčine besede, ki prekine divjanje po hodniku ter zahteva spravo med Erikom in enim od članov »mafije«, ki dečka izsiljuje. Tudi vzgojiteljica ne more nadzorovati vsega in ima svoje življenje, kar je s kančkom komedije prikazano v trenutkih, ko dobi osebni klic, poln lastnih težav, ali v prizorih z malim Peterčkom, ki s svojo stereotipno naivnostjo in nedolžnostjo predstavlja komični vložek. V nasprotju z živahnim dogajanjem v domu pa je Erik ves čas tih, v nesrečnem pričakovanju izpolnitve edine želje: da bi se vrnil k staršem. To željo dodatno podkrepi eden od začetnih filmskih prizorov, v katerem Erik pogleda skozi okno in zagleda srečno združenje enega od varovancev z njegovo družino. Erik v tem trenutku resnice svoje družinske situacije ne želi priznati: spozna jo še, ko ju nočno potovanje z Lučko pripelje do njegovih staršev.

Iztočnice za pogovor:

1. Kako je prikazano Erikovo bivanje v mladinskem domu? Kakšen je odnos drugih otrok do njega? Je Erik nekako drugačen, poseben? Zakaj se trije starejši otroci, ki so na vrata svoje sobe povedno napisali »Mafija«, spravljajo nanj? Opazite v vašem razredu/družbi podobne odnose? Kaj menite, zakaj se otroci tako obnašajo drug do drugega? Kaj poskušajo dokazati? Morda iščejo pozornost? Morda tudi njim zgolj manjka ljubezni in naklonjenosti? Opišite še druge like: kakšna je vzgojiteljica Ana? Kaj pa Peterček?
2. Kakšen je videti mladinski dom? Primerjajte ga s hišo družine Božič in s stanovanjem Erikove družine. Kje je najbolj temačno? Kje opazite najtoplejše barve? Kje se vse blešči? Ob tem pomislite tudi na barvo okraskov in lučk. V domu otroci sami izdelujejo snežinke iz papirja. Smrečica, ki jo Erik in Lučka okrasita pri njegovih starših, prav tako ni videti zares mogočna; vzameta jo kar iz smeti, namesto okraskov nanjo potreseta vato. V nasprotju s tem se pri Božičevih vse sveti in blešči po zadnjih trendih; ko Erik na božično drevesce obesi rdeč plastični okrasek, ga Lučkina mama takoj zamenja za steklenega. Kaj nam ta različna domovanja sporočajo o njihovih prebivalcih in odnosih med njimi?

3. Razmislimo, kako se počuti Erik v različnih delih filma. Kakšen je na začetku filma, v mladinskem domu? Kako se obnaša – je tih ali glasen, se upira ali drži zase? Kako se Erik obnaša pri družini Božič? Bi lahko rekli, da postane pogumnejši, kot je bil v domu? Bi lahko pričakovali, da bo ukradel ogrlico? Zakaj to stori? Kako se obnaša do mlajše Lučke?
4. Ko se Erik in Lučka znajmeta na nočnem potovanju, se njun odnos počasi spreminja. Zakaj? Spomnite se prizorov, v katerih se otroka zbližata. Bi lahko rekli, da postane Erik zaščitniški do Lučke? Spomnite se, kdaj: npr. ko jo zazebe, je lačna ali jo postane strah. Zbliža pa ju tudi veselje in razigranost. Spomnimo se, kako se večkrat skupaj smejeta in zabavata. Na primer, v prizorih, ko sledita Božičku in zvonita po stanovanjih, ko se iz avtomata vsuje čokolada, ko se sprehajata po okrašeni Ljubljani ali ko se igrata s Cofkom-Rexom. Poiščite še več takih trenutkov.
5. Erikova največja želja je vrnitev k staršem. Kako se kaže njegova želja po vrnitvi domov? Pomislite na prizore, ki nakazujejo Erikovo željo po združitvi s starši (npr. ko skozi okno opazuje drugega varovanca, po katerega pridejo starši, ali npr. pomen kape). Kaj sploh vemo o Erikovih starših na začetku filma? Zakaj je Erik v mladinskem domu? Kako razumemo njegovo željo po vrnitvi k staršem? Zakaj ju tako pogreša, kaj zanj pomenita? Razmislite, kaj pomenijo starši za vas. Na kaj (katere občutke, pojme) pomislimo ob besedah družina, dom (varnost, ljubezen, zaupanje ...)? Kako razumemo Erikovo družinsko situacijo, potem ko z Lučko obiščeta njegov dom? Kaj v tem prizoru izvemo o njegovih starših (pomislite na stanje stanovanja – je umazano, polno ogorkov, smeti, brez smrečice, televizija je prižgana, na mizici steklenice alkohola ...)? Kakšen občutek imamo, ko spoznamo njegovo domačo situacijo (jeza, žalost, razočaranje, bolečina, osamljenost ...)? Ali potem, ko smo spoznali Erikove starše, še razumemo njegovo željo po vrnitvi domov? Ste presenečeni, da ima Erik rad svoje starše, čeprav ga venomer puščajo na cedilu, se z njim sploh ne ukvarjajo, so za božič nanj očitno pozabili ...? Kako menite, da se ob svojih starših počuti Erik: je žalosten, razočaran, jezen, morda občuti krivdo? Lahko sploh vpliva na situacijo? A Erik je do staršev kljub vsemu še vedno nežen, še vedno jih ima rad – spomnite se, kaj naredi za starše, ko se vrne domov (pospravi ogorke, pokrije mamo, v kopalnici pogleda za tremi zobnimi ščetkami in svojimi slikami na steni ...). Kako na splošno razumete vez med otroki in starši? Bi lahko rekli, da ima Erik (in morda vsak otrok) starše brezpogojno rad? Kaj sploh pomeni imeti nekoga »brezpogojno rad«? Kaj menite o Erikovih starših? Njunih razlogov in motivov, zakaj sta takšna, v filmu sicer ne spoznamo; navsezadnje gledamo iz perspektive otroka, Erika – vidimo tisto, kar vidi on, spoznavamo skupaj z njim. Pogovorite se o občutkih otrok (nemoč, prepuščenost samemu sebi, osamljenost, strah, vprašanje samopodobe. Pri tem lahko še enkrat razmislite, kakšen je Erik – je na njegovo mirnost, tihost, do neke mere plašnost in zadržanost morda vplivalo družinsko okolje, starši, ki ga niso spodbujali, mu niso stali ob strani, ga objeli, poljubili, potolažili, ko je to potreboval ...?). V pogovoru poudarite, da otroci ne smejo prevzemati nase odgovornosti za ravnanje staršev – ti so odrasli in sami odgovorni za svoja dejanja. Primerjate lahko tudi odnos Lučke

in njenih staršev (v pomoč so vam lahko vprašanja pod številko 3, ki jih najdete v naslednjem poglavju o Lučki).

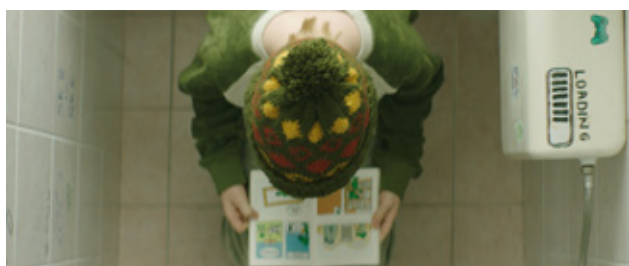
6. O Erikovem odnosu do staršev razmišljajte tudi ob ponovnem ogledu odlomka, v katerem z Lučko obiščeta njegov dom. Kakšen je Erikov obisk doma? V pomoč so vam lahko spodnja vprašanja. (prizor iz filma T: 51.30-55.00)

Kakšna je hiša? Je stara, urejena, razpadajoča ...? Kakšen občutek imamo, ko Erik in Lučka vstopata v stanovanje? Nas je strah, nam je neprijetno, smo napeti? Kje Erik najde starša? V kakšnem stanju sta? Ga spoznata, se sploh prebudita? Kaj stori Lučka, ko se Erikova starša ne odzoveta? Zakaj? Ali Erik sprejme situacijo? Nekaj je tudi toplih trenutkov, ki predstavljajo zametke, ostanke družinske sreče in ljubezni, npr. Erikove risbice na steni, tri zobne ščetke ... Čeprav je Erik tik pred odhodom iz stanovanja opazno žalosten, nekateri elementi že nakazujejo, da je pred njim pomembna sprememba, morda svetlejša prihodnost: pomislimo na glasbo, na osvetljeno podobo Lučke v belem plašču, ki kot nekakšen angel gleda skozi okno. Čisto na koncu prizora se ji »na svetli strani« pridruži tudi Erik. Bi lahko rekli, da je Erik po obisku staršev spremenjen? Zakaj? Kaj spozna? Ali to spoznanje lahko sprejme? Pomislimo na enega naslednjih prizorov, ko se v jezi in razočaranju znese nad avtomatom s hrano.

7. Kako se spremeni Erikov položaj, ko se naslednji dan vrne v dom? Kako se do njega obnašajo drugi varovanci? Kaj se zgodi, ko odpre vrata s policijsko kapo na glavi? Zakaj pride do te spremembe?

Naloga: Erik in njegova kapa

Ali se vam zdi nenavadno, da Erik ves čas nosi kapo? Kaj v različnih prizorih pomeni Erikova kapa? Kakšna čustva izraža? Kako opisuje Erikov položaj? Spomnite se, kaj kapa pomeni za Erika. Kdaj jo prvič sname z glave? Zakaj šele takrat? Zakaj jo preda Lučki? Kaj kapa pomeni Lučki? Spomnite se, kako na koncu filma staršem reče, da si zdaj želi starejšega bratca. Zakaj je čisto na koncu filma Erik brez katerekoli kape? Kaj to pomeni? Kako se je Erik spremenil, kaj je spoznal?

Slika 1: Erik na stranišču na začetku filma

ERIKOV POLOŽAJ

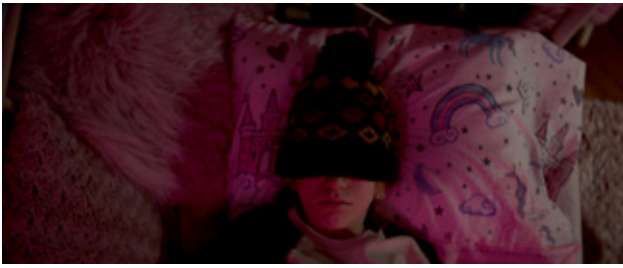
Opiši, kaj se v prizoru zgodi.

ERIKOVA OBČUTJA

Kaj Erik občuti?

KAPA

Kakšna je vloga kape v tem prizoru?

Slika 2: Erik v postelji v Lučkini sobi, ko se s kapo pokrije čez glavo

ERIKOVA OBČUTJA

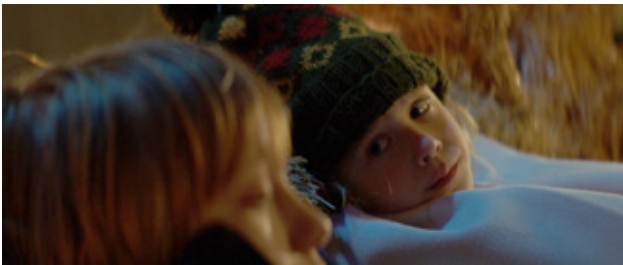
Kaj Erik občuti?

ERIKOV POLOŽAJ

Opiši, kaj se v prizoru zgodi.

KAPA

Kakšna je vloga kape v tem prizoru?

Slika 3: Erik, ki v jaslích spet preda kapo Lučki

ERIKOVA OBČUTJA

Kaj Erik občuti?

ERIKOV POLOŽAJ

Opiši, kaj se v prizoru zgodi.

KAPA

Kakšna je vloga kape v tem prizoru?

Slika 4: Erik s policijsko kapo

ERIKOVA OBČUTJA

Kaj Erik občuti?

ERIKOV POLOŽAJ

Opiši, kaj se v prizoru zgodi.

KAPA

Kakšna je vloga kape v tem prizoru?

Slika 5: Erik brez kape, Lučka s kapo

ERIKOVA OBČUTJA

Kaj Erik občuti?

ERIKOV POLOŽAJ

Opiši, kaj se v prizoru zgodi.

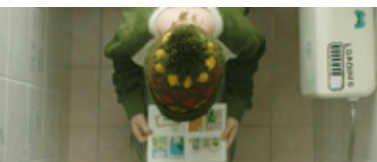
KAPA

Kakšna je vloga kape v tem prizoru?

Rešitve naloge

ERIKOV POLOŽAJ

Opiši, kaj se v prizoru zgodi.

Slika 1: Erik na stranišču na začetku filma

ERIKOVA OBČUTJA

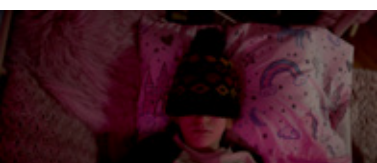
Kaj Erik občuti?

Erik ima rad samoto, je tih in zadržan fant, raje se umakne od drugih.

KAPA

Kakšna je vloga kape v tem prizoru?

Kapa predstavlja njega in tisto, kar je samo njegovo – spomin na starše.

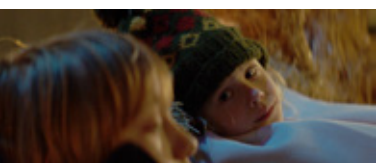

Slika 2: Erik v postelji v Lučkini sobi, ko se s kapo pokrije čez glavo

Erik je na obisku pri Božičevih. Najraje bi šel domov k svojim staršem. Z Lučko se sploh ne razumeta. Poskuša zaspati v upanju na jutranji odhod k staršem.

Erik je naveličan, žalosten, želi si domov.

Kapa ga skriva pred svetom.

Slika 3: Erik, ki v jaslicah spet preda kapo Lučki

Erik in Lučka po naporni noči v jaslicah, Lučko zazebe. Erik razkrije zgodbo o kapi, kaj je Erik doživel. Vsi so presenečeni, ko Erik odpre vrata s policijsko kapo na glavi. Policist vzdržuje red in mir, do njega otroci čutijo strahospoštovanje.

Erik je spoznal, da staršem zanj ni zares mar. Medtem pa sta se z Lučko na nočnem potovanju povezala in zbližala. Lučka v tem trenutku zanj predstavlja ljubečo, prijateljsko, bratsko-sestrsko vez.

Predaja kape je izraz naklonjenosti, skrbi za Lučko.

Slika 4: Erik s policijsko kapo

Erik se vrne nazaj v mladinski dom v spremstvu policije. To vzbudi radovednost ostalih varovancev, ki želijo nujno izvedeti, kaj je Erik doživel. Vsi so presenečeni, ko Erik odpre vrata s policijsko kapo na glavi. Policist vzdržuje red in mir, do njega otroci čutijo strahospoštovanje.

Erik je po tej noči pogumnejši, samozavestnejši in močnejši, saj se mu je izpolnila največja želja. Obenem pa se je soočil s svojim največjim strahom – vrnil se je domov, a starša zanj ne moreta skrbeti. Našel je novo zaveznico v Lučki.

Policijska kapa označuje njegov novi položaj v domu, od varovancev pričakuje, da ga bodo bolj spoštovali.

Slika 5: Erik brez kape, Lučka s kapo

Erik brez kape in Lučka s kapo. Vse je na svojem mestu: Erik se je vrnil v dom, a je z novim spoznanjem močnejši, Lučka se vrača k svoji družini bolj razumevajoča.

Erik je dovolj samozavesten, sprejel je svoje mesto v svetu, ne potrebuje več kape, pod katero bi se skrtil, s katero bi se tolažil in spominjal.

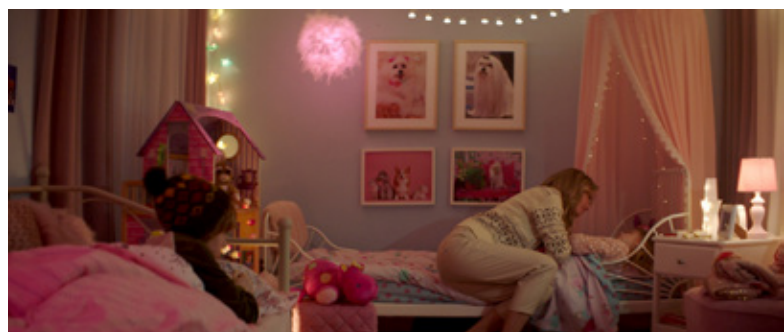
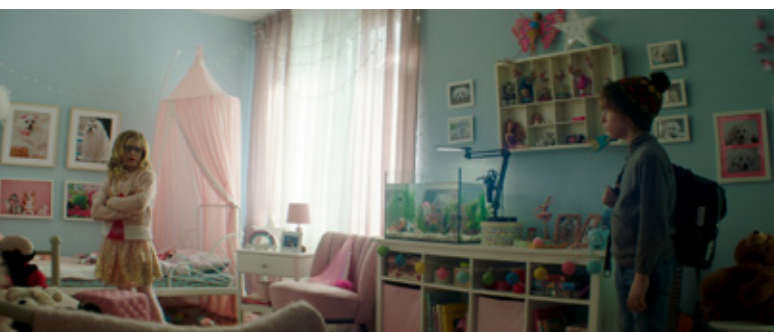
Kapa zdaj predstavlja vez oz. ohranjanje vezi med Erikom in Lučko, spomin na božično noč, ki ju je spremenila, zaznamovala.

2.2 Lučka

Za razliko od Erika izhaja Lučka iz bolj premožnega okolja. Ima družino, varen dom in svojo sobo, polno igrač. Že na vizualni ravni je poudarjeno, kako se družina Božič razlikuje od Erika in ostalih varovancev: Božičevi so oblečeni v bele, bleščeče in puhaste obleke, nosijo skrbno urejene pričeske, vozijo se v velikem avtu prestižne znamke, imajo bogato okrašen in urejen dom ... A kljub razkošju in udobju se izkaže, da tudi njihovo življenje ni popolno. Lučka ima vse, kar si želi, a vendar ji nekaj bistvenega manjka. Kaj menite, da je to? Kako bi lahko razumeli njeno željo po kužku in sestrici?

Iztočnice za pogovor:

1. O filmskih junakih lahko veliko izvemo tudi iz njihovega okolja. To določata scenografija in kostumografija, pomembno vlogo pa igrajo tudi barve in svetloba. Ali lahko s pomočjo teh elementov opišemo Lučko? Pomislimo, kako je Lučka oblečena. Kakšna je njena soba? Kakšni plakati in slike so nalepljeni po stenah? Kakšne igrače ima v sobi? Kakšne barve prevladujejo? Na kaj običajno pomislimo, ko zagledamo take barve? Kaj vse to pove o Lučki?

2. Kako se Lučka obnaša do Erika? Noče, da se dotika njenih stvari, norčuje se iz njega, ker bo spal v roza posteljnini, zabrusi mu, da ga ne bo povabila na svoj rojstni dan ... Zakaj menite, da je nesramna? Samo zato, ker je pričakovala deklico? Morda išče nekaj drugega? Morda pozornost svojih staršev?
3. Kakšen je odnos Lučkinih staršev, mame Barbare in očeta Borisa? Se veliko posvečata Lučki? Kaj pa njun odnos? Namenjata družini veliko pozornosti? Mama se stalno ukvarja z videzom in išče popolnost na vsakem koraku, tako pri okraševanju drevesca kot obnašanju pri večerji ali izpolnjevanju hčerkinih želja. Tudi očka je iz družinskega življenja precej odsoten, celo na božični večer je zaposlen z delom. Kako se do njiju obnaša Lučka? Morda želi s svojim vedenjem opozoriti, da darila ne bodo nadomestila časa in resnične pozornosti staršev?
4. Tudi Lučka na nočni pustolovščini spozna Erika v drugačni luči: skupaj ju je strah, skupaj se veselita, čudita in zabavata. Pomislimo na prizor, v katerem Lučka na avtobusni postaji zapoje, da bi nabrala drobiž za vstop na avtobus. Primerjajmo njeno petje po božični večerji. Kaj nam ta razlika v petju pove o njej? Zakaj enkrat komaj zadene ton, drugič pa odpoje skoraj brez napak? Ali postane Lučka do Erika bolj pozorna? Pomislimo na prizor obiska Erikovega doma ali na prizor, ko Erik napade avtomat za hrano. Kako se v teh trenutkih obnaša Lučka? Kaj stori, ko odkrije, da je Erik vzel mamino ogrlico in jo skrila pod kapo? Se na koncu filma do staršev obnaša drugače kot na začetku ali pa se je spremenila samo v odnosu do Erika? Zakaj? Pomislite na to, kako se odzivata mama in očka na koncu filma.
5. Kakšno vlogo igra v odnosu med Lučko in Erikom trinožni kuža Cofek-Rex? Zakaj ima kuža dve imeni?
6. Cofek-Rex je poseben kuža, kot pravo božično darilo se čudežno pojavi iz nič. Bi bilo drugače, če bi se namesto trinožnega kužka pojavil povsem običajen kuža s štirimi tacami? Zakaj – kakšen pomen ima kuža brez ene noge? Bi lahko bi rekli, da je drugačen, da je to kuža z napako? Kakšen odnos imamo običajno do drugačnega? Kako Božičevi sprejmejo kužka?

Naloga: Hoteti in želeti

[Prizor iz filma T: 14.30-15.50]

Mama v tem prizoru Lučko opozori, da pomen besed »hoteti« in »želeti« ni isti. Morda poznate razliko v njunem pomenu? Kako bi jo opisali?

Beseda »hoteti« izraža voljo, zahtevo po nečem; pomensko je močnejša od glagola »želeti«, ki izraža željo – hrepenenje po nečem. Če rečemo »Želim si kužka«, je torej drugače od »Hočem kužka!«. V prvem primeru izražamo željo, v drugem pa zahtevo. Pomislimo na drugačno situacijo: ko natakarju rečemo »Želim sok«, smo vljudni, ko pa rečemo »Hočem sok«, je naše naročilo lahko sprejeto kot nevljudno. Namesto besede »želeti« pogosto uporabimo tudi obliko »rad bi/rada bi«, torej »Rad bi sok.«

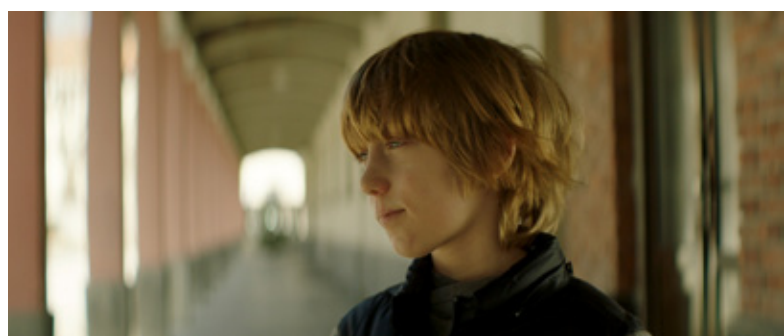
Še enkrat si oglejte prizor v avtu. Ob tem bodite pozorni na glasbo v ozadju. Kakšno je besedilo pesmi na radiu? Kaj pa pesmica, ki si jo prepeva Lučka: »*wi wi wi, watch you watch you wish ...*«, torej »*pazi, kaj si želiš*«. Lučka to ponovi večkrat v filmu. Ima napev kakšen pomen glede na filmsko zgodbo?

Glasba je pomembno filmsko izrazno sredstvo. Lahko določa vzdušje, deluje kot komentar k zgodbi, spodbuja čustva v gledalcih, podkrepi pomen posameznega prizora ... Pomislimo, kdaj v filmu je glasba malce strašljiva in napeta (npr. v zapuščeni tovarni, ob obisku Erikovega doma), kdaj vesela in igriva (v komičnih situacijah, npr. Peterček, ki se znajde na zadnjem sedežu avta, strašljivi neznanec s kapuco, ki se zaleti v znak), kdaj žalostna (npr. po obisku Erikovega doma).

Naloga:

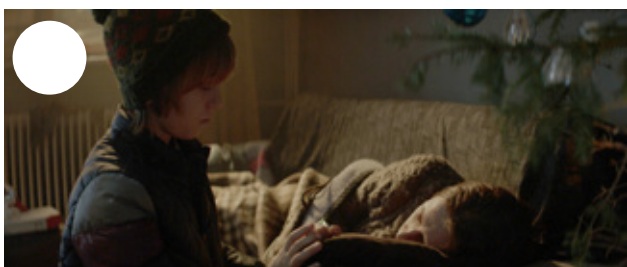
Na koncu filma vse najde svoje mesto: Erik je močnejši in samozavestnejši, v dom se vrne bolj pogumen. Lučka pa se skupaj s kužkom in kapo, ki predstavljata skrb, ljubezen in pozornost, vrne nazaj k staršem. Čeprav se morata Erik in Lučka posloviti, se film ne zaključí v temačnem ali žalostnem vzdušju. Čisto na koncu filma se pogled s kamero usmeri nad stavbo, proti sivim oblakom, ki jih predre sončni žarek. Kakšen je po vašem mnenju konec filma? Žalosten, ker se Lučka in Erik ločita? Srečen, ker je vsak spoznal nekaj pomembnega? Vesel, ker sta kapa in trinožni kuža našla nov dom? Kako konec opredeli sončni žarek, ki prodre skozi oblake?

Oglejte si slike prizorov s konca filma. Zamislite si, o čem Erik in Lučka razmišljata in kaj čutita. Pogled včasih pove več kot tisoč besed!

3. Erik in Lučka na božičnem potovanju

1. Slike postavite v pravilen vrstni red glede na zaporedje prizorov v filmu.
2. Pod vsako sliko zapišite, kakšno je razpoloženje v prizoru: *strašljivo, veselo, napeto, žalostno, smešno/komično, nenavadno, praznično, čudežno, razigrano, zamišljeno*. Za opis lahko uporabite več besed ali dodate svojo.
3. Opišite posamezne prizore in jih povežite v zgodbo. Kaj doživita Erik in Lučka na svoji poti?
4. Ali Erik in Lučka na poti koga srečata? Kako ta srečanja vplivajo na njuno pot?

Rešitve naloge

SLIKA 1

2. Vzdušje je napeto, smešno, nenavadno.
3. Erik in Lučka sledita Božičku iz hiše in pristaneta v njegovem avtu. Kmalu spoznamo, da to ni pravi Božiček; odloži ju na začetku ulice in pošlje peš domov. Erik se odpravi do staršev, Lučka mu sledi. Njuna nočna pustolovščina se začne.
4. Erik in Lučka srečata lažnega Božička, ki ju odpelje na pot.

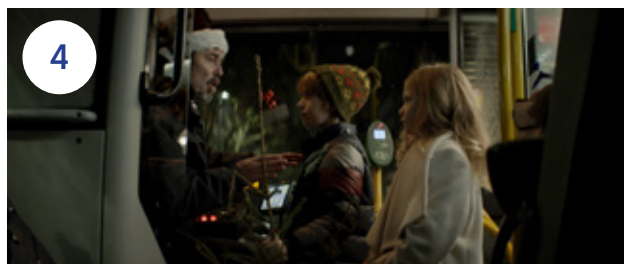
SLIKA 2

2. Vzdušje je smešno, napeto.
3. Erik in Lučka sledita še enemu Božičku, ki gre v stanovanjsko zgradbo. Hitro pozvonita na zvonce, da bi preverila, kje je Božiček. Eden od stanovalcev se razjezi in steče po stopnišču, češ da jima bo »že dal Božička!«. Otroka hitro stečeta stran.
4. Božiček je znova razlog, da nadaljujeta pot – iz želje po sledenju in nato v strahu pred razjarjenim stanovalcem.

SLIKA 3

2. Vzdušje je strašljivo, napeto.
3. Erik in Lučka se znajdetata na nenavadnem mestu, v nekakšni zapuščeni tovarni. Tema je strašna, Lučka pomisli, da tu morda straši. Med kupi odpadkov mrgoli podgan, od nekod iz tal udari val dima. Zagledata strašljivega možakarja s črno kapuco, ki strmi v telefon. Ko se obrne, se z glavo zaleti v visečo tablo in pade po tleh. Vzdušje se sprosti, postane komično. Otroka se opogumita in čez ograjo splezata nazaj na cesto.
4. Mož s kapuco in telefonom. Najprej je strašljiv, nato se mu smejimo. Smeh nastopi kot trenutek olajšanja, da od strahu otrpla otroka lahko nadaljujeta pot.

SLIKA 4

2. Vzdušje je praznično, veselo.
3. Lučka iz smeti reši polomljeno smrečico. Na postaji čakata avtobus, ki vozi do Erikovega doma. Lučka opazi, da Erik nima denarja, in zapoje pesem o smrečici. Ljudje na postaji ji natresejo drobiž. Voznik avtobusa pravi, da se otroci in božična drevesca za božič vozijo zastonj.
4. Dobri voznik avtobusa. Zastonjska vožnja – zgodil se je še en božični čudež!

SLIKA 5

2. Vzdušje je žalostno, napeto, celo malce strašljivo.

3. Erik in Lučka prideta v Erikov dom. Vse je temno, umazano, razmetano. Mama in oče ob kupu steklenic in cigaretnih ogorkov spita ob nedeljuči televiziji. Erik žalostno poda darilo mami. Lučka začuti Erikovo žalost in začne okraševati drevesce. Erik se ji pridruži, prinese lučke. Za trenutek se iz omotičnega sna zbudi oče, vendar se sploh ne zave, da sta otroka v sobi. Lučka se prestraši in zbeži. Erik pospravi ogorke in zlije ostanek vina v korito. Z žalostjo si ogleduje tri zobne ščetke, ki predstavljajo njegovo družino. Nato odide.

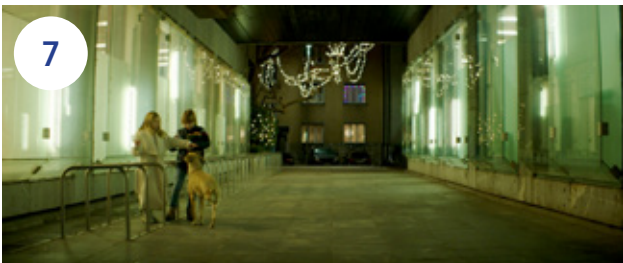
4. Erikovi starši. Erik se tudi preko Lučkinega pogleda zave, da sta starša povsem pozabila na svojo božično obljubo. To je zanj prelomna točka v filmu.

SLIKA 6

2. Vzdušje je žalostno.

3. Erik jezno odide, Lučka za njim. Pove mu, da jo zebe. Erik prvič sname kapo z glave in ji jo poda. V tistem trenutku iz kape pade ogrlica, ki jo je vzel Lučkini mami. Erik se v sramu obrne stran, Lučka si brez besed povezne kapo na glavo, pobere ogrlico s tal in si jo nadene okoli vratu. Tiho potrepnja Erika po rami. To je za oba pomemben trenutek: Erik razkrije tako svojo bolečino kot krajo, Lučka to sprejme in razume.

SLIKA 7

2. Vzdušje je veselo.

3. Erik in Lučka srečata trinožnega psa in ga pogostita s hrano, ki se je čudežno vsula iz avtomata. Skupaj nadaljujejo pot po praznično okrašenem mestu. Otroka se pregovarjata, čigav je kuža, poskušata dokazati, ali uboga na ime Cofek (Lučka) ali Rex (Erik). Kuža teka od enega k drugemu, zato ga poimenujeta kar z obema imenoma: Cofek-Rex.

4. Cofek-Rex. Kuža z dvema imenoma predstavlja vez, ki se je spletla med njima. Kuža ni popoln, s tremi nogami je drugačen, za nekatere celo grd (Lučkina mama nezadovoljno opazi to »pomanjkljivost«).

SLIKA 8

2. Vzdušje je praznično, veselo, čudežno, zamišljeno.

3. Po skupni noči Lučka in Erik skupaj s kužkom utrujeno ležeta v varni in tople jaslice. Ozreta se v nebo in v zvezdah ustvarjata slikice. Erik zaupa Lučki zgodbo o kapi, ki mu jo je spletla mama. Ker Lučko zebe, ji kapo poda. Otroka zaspita.

SLIKA 9

2. Vzdušje je nenavadno, smešno/komično.
3. Prva stvar, ki jo zjutraj otroka zagledata, je kup Božičkov! A izkaže se, da prav noben ni pravi – eden je celo tisti, ki sta ga ponoči srečala na začetku svoje poti. Božički se odpravijo na »severni pol« – v zapor. Policista otroka odpeljeta domov.
4. Božički. Pripovedni krog je sklenjen: Božički otroka spremljajo na vsej poti, zaradi Božička sta na poti.

SLIKA 10

2. Vzdušje je veselo, razigrano.
3. Policista otroka odpeljeta v dom. Pustita celo, da se peljejo s prižgano lučjo. Potovanje otrok je sklenjeno.
4. Policista predstavljata zadnjo točko njunega potovanja. V zgodbo vneseta red, saj odpeljeta vse filmske junake tja, kamor spadajo.

PEDAGOŠKO GRADIVO

Avtorica **Anja Banko**
Jezikovni pregled **Mojca Hudolin**
Prelom in oblikovanje **Mateja Tomažinčič**
Fotografije **Željko Stevanić** in **Sven Pepeonik**

© Senca Studio, 2022
www.senca-studio.si
www.kapa-film.si
info@senca-studio.si